

הישיבה השלוש-מאות-וארבעים-ושבע של הכנסת השלישית

יום שלישי, ד' חשוון תשי"ח (29 אוקטובר 1957)

ירושלים, בנין הכנסת, שעה 16.05

א. מדיניות חוץ ובטחון

דיון

קציות כלכליות לא היו לנו; והרוסים בוודאי לא היו שוליים שום מתנדבים והשפעה רוסית באזור לא היתה עולה, כי אם לא היו עוזרים לנאצר, עזרתם המרומה לא היתה עוזרת לו, כוכבם לא היה עולה. והאם יש לנו פחות בעיות קשות מאשר היו לנו אילמלא הנסיגה? במקרה של אי נסיגה היו לנו בעיות למען התקדמות, למען פתרון הבעיות, למען הסדר שלום. כיום יש לנו בעיות שהן בעיות של חיים ומוות, ואין הן פחות חמורות משהיו לפני מבצע סיני.

היום כבר אומרים באנגליה ובאמריקה שטעו אלה שנתנו הצלה לנאצר בימים ההם. טעות זו מבחינת האנגלים והאמריקאים טעות היא, אבל לא מכרעת. בשבילנו טעויות כאלו מסכנות את עצם קיומנו. העובדה הראשונית של מצבנו הקלה שנגרש בה עוד זמן רב, היא הנסיגה הזאת, וההיסטוריה לא תפטור את הממשלה מן האחריות לנסיגה הזאת.

דבר שני, יש הרוצים להבדיל בין ערבים לערבים. יש בעולם החושבים שנאצר וסוריה, אין זו מדיניות אחת ויד אחת. שמענו מפי ראש הממשלה על פילוג בין ערבים, על חילוקי-דעות, אם הם לטובתנו, אם הם לרעתנו. אינני חושב שיש משהו בכל החישובים האלו, כי הערבים — ככל שמתחרים הם אלה באלה על הגמוניה בעולם הערבי — בענינים עיקריים הולכים בדרך אחת. ראשית כל, וזה בשבילנו הדבר המכריע, כולם נגדנו באותה המידה. שנית, ענין סוריה הוכיח שכאשר זה ענין של מדינה ערבית אחת, מסרבות כל מדינות ערב ללכת נגדה וכל מדינות ערב מבטיחות לה עזרה צבאית. אולי זהו דבר מפקפק, אבל הן נותנות לה עזרה פוליטית גם בארץ וגם מחוצה לה. אבל יש כמובן דרך אחת לכל מדינה ערבית לרבות את כולן סביבה: להתקיף את ישראל, ולא רק באורח דיפלומטי.

הדבר השלישי שאני רוצה לסקור הוא — אספקת הנשק לערבים. ברור שדבר זה נעשה כיום תוך התחרות ומאמצים לשאת חסד בעיני הערבים, והנשק נהפך במזרח התיכון לסוג של מטבע פוליטי, בו קונים או מנסים לקנות חסד. וברור שמאנתו אין קונים חסד; אין מספקים לנו מטבע פוליטי זה. אבל עלינו להגיד מה פירושה של אספקת הנשק לערבים, וכאן טוב שמעתי בצער מפי ראש הממשלה הכרוז לבני העולם כולו, שהנשק שמספקים אותו לערבים הוא אך ורק נגד ישראל. האם הכרוז זה הוא הדרך הנכונה כדי לשכנע את האמריקאים, שאין זה טוב שהרוסים מספקים נשק לערבים? והרי אין זה נכון שהנשק הזה מופנה רק נגד ישראל. הרי הנשק האמריקני פעל נגד הבריטים, הנשק הרוסי בגבולות ערן פעל נגד הבריטים, הבסיס שבנו המצרים במדבר סיני, זה לא היה בסיס בשביל הצבא המצרי, אלא לפי גדלו, היקפו וחשיבותו היה זה בסיס לכוח הרבה יותר גדול, ובוודאי לא נגד ישראל בלבד. והבסיס שבונים עכשיו בלאטקיה ובצפון סוריה, איננו בסיס נגד ישראל, או לפחות לא נגד ישראל בלבד. על כן, קודם כל אין זו אמת שהנשק הזורם לערבים הוא אך ורק נגד ישראל. אבל לא רק שאין

היו"ר ח. רובין:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. אנו עוברים לסעיף ב' של סדר-היום: הוויכוח על הדעות ראש הממשלה ושרת החוץ, רשות-הדיבור לחברי-הכנסת בדר.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. המתנגד החריף ביותר של שרת החוץ לא יוכל לטעון שאין היא יודעת להופיע על במת הכנסת בנואמים ברורים, תקיפים ואף בלשון עוקצנית. לא אוכל לומר שהפעם ראינו תכונות אלו בנואמה. מי לא קיבל ממנה מחמאות היום: חברי-הכנסת דוד הכהן, חברי הכנסת משה שרת — ואני מעריך את המאמץ שהיה דרוש למחמאה ממקום זה — מר לסטר פירסון, הידוע בזה שלא נתן לנו, לא סיפק לנו את האווירונים שמכר לנו, אבל סיפק לנו את כוח האו"ם; מדינות רבות שהוזכרו במפורש — גאנה, ליבריה, מאלאיה, ציילון, ניגריה שעדיין אינה מדינה, אוסטרליה, ניוזילנד, קאנאדה, קונטיננטים שלמים כמו הגוש האפריקאי, אמריקה הלטינית והמועצה הארופית, ואחר כך כמובן ממשלת ארצות-הברית, אישים חשובים בארצות-הברית, יהדות ארצות-הברית, משלחת המגבית מארצות-הברית. אחרי „מי שבירך“ ארוך זה, שתפס כמעט את כל הגאון, אני שואל כמובן למה לא נשלמה הרשימה, מדוע אין בה ויציף הצעירה „הדסה“, ומגבית ההסתדרות וחברה קדישא.

זהו הנוהג כאשר מבטיחים לנו דיון פוליטי בכנסת? אמנם שרת החוץ אמרה בעצמה שאין כוונתה הפעם לתת לנו סקירה על כל המכלול של מדיניות-החוץ, והיא תדבר רק בשולי הוויכוח האחרון באו"ם. דיבורים בשוליים? ! פליטון? ! כי אם אינה מתכוונת לתת לנו עכשיו סקירה מלאה, מתי תתן לנו סקירה מלאה? לאחר מה שנשמע בדיון זה, כלום לא כדאי שהדיון יהא מלא? או אולי רצתה שרת החוץ בתמרון פארלאמנטרי, אולי העדיפה לבקר את דברינו ולא לתת לנו אפשרות לבקר דברים קונקרטיים שר" אויים לביקורת. זהו תמרון פארלאמנטרי שאינו נאה לשר חוץ. שר חוץ חייב להגיד לא רק לכנסת אלא לעולם כולו מה הן הבעיות הניצבות לפנינו ומה היא תשובת הממשלה לבעיות אלו. או אולי אין לממשלה שום תשובה לבעיות; אם אין תשובות לבעיות, הממשלה לשם מה?

אני רוצה להגיד שיש משהו מיוחד היום. ביום זה לפני שנה, 29 באוקטובר, היינו כאן בבנין הזה, אבל לבנו, לב כולנו, היה במקום אחר עם בחורי ישראל. איזו אחרות היתה כמעט בין כולנו, אילו תקוות היו לכולנו. מה קרה לכל זה? — נסיגה. והיום, רבותי, אפשר באמת להעריך את „אילו ו,אילמלא“. לולא הנסיגה הארוכה הזאת, בוודאי היו לנו צרות, בוודאי היו לנו כל מיני בעיות בקשר עם ההתחזה באל-ערשי, או ברשם-אלי-שייך או בעזה. אבל אלו היו צרות בריאות, צרות למען העתיד, צרות למען הסדר סופי של הבעיות; וסאנקציות — אנתנו יודעים היום: סאנ-

אל תגידו לנו איפוא שהעצות שלנו הן טירוף־דעת; הגידו נא מהי עצתכם אתם. לא סקירות „בשולי עצרת אר"ם" דרושות לנו, אלא סקירה פוליטית, או דעה פוליטית; לא התנצחות בזכות דעה אחרונה, כאשר מתנצחים מתוך בטחון שאין לה לאופוזיציה אפשרות לענות — אלא הודעה פוליטית ביה.

שלושה הם היסודות למדיניות־החוץ, שאנו חולקים עליהם באופן יודי. ומה הם שלושת היסודות הבאים לידי ביטוי בכל המעשים שלכם? — ראשית, מה שקרא מר שרת: שמירה על היש, ומה שנקרא כיום: סטאטוס־קוו. זאת היא המטרה. ומה הוא הרגש אצלכם? — אקרא לזה גזברות־חוץ. ומהי השיטה שלכם? — שתדלנות. לעומת שלושת יסודות אלה אנו אומרים לכם: ראשית — לא סטאטוס־קוו אלא שלמות המולדת. ואני רוצה להגיד לכם, שלשוא אתם עושים מאמצים כדי לשכנע את הגויים, שאין זו מטרת עם ישראל במולדתו. והרי הגברת מאיר, בשעה אחת מהשעות היפות בחייה אמרה, שרצועת עזה היא חלק משוחרר של המולדת. ואם זוהי מולדת — על המולדת אין מוותרים; ואם זה חלק של המולדת, מדוע שכם וחברון אינן חלקים של המולדת?

שנית, מדברים על המיליון השלישי. אינני רוצה לעסוק עכשיו בחישוב הכלכלי. אבל נניח שיש מקום, אפילו במדינה החלוקה, למיליון השלישי. האם הגויים חושבים כך? מהי המסקנה של הגויים מהסיסמה היפה של המיליון השלישי?

שלישית, הרי יש חכם בעם ישראל — אולי הוא יותר פיקח מאשר חכם — החושב שצריך לעשות פשרות. שצריך להגיע לשלום עליידי ויתורים; ועכשיו יש לו דרך מחוכמת מאד להגשמת מטרה זו — לקרוא להתייעצות של המעצמות הגדולות שיציעו, ואולי אפילו יטילו, הסדר על המורת התיכון, והרי עוד לפני ימים מספר היתה בלבנו הדאגה: מה יתבשל באותה פגישה בין אייזנהאור לבין מקמלן; שמא יחזרו לתכנית שבנאומו של אידן בגילהול, או לתכנית שבנאומו של אלס משנת 1955. ואם נעמוד לפני מבחן כזה שד"ר גולדמן מטיל עלנו, מה יהיה מצבנו כאשר כל נקודת־המוצא שלנו תהיה — סטאטוס־קוו, שמירה על היש? על יסוד מה ועל חשבון מי ייעשו הויתורים כאשר הערבים ידרשו מה שהם דורשים?

לכן אין זו פאנטאסיה ואין זה ראדיקאליזם, זהו צו התבונה הפוליטית — לנטוש את מדיניות השמירה על היש. במקום זכות הכוח, במקום זכות החוקה על מה שמחוקקים אנו כתוצאת הקרבות, — כוח הזכות של עם ישראל למור־לדתו, למולדתו כולה.

דבר שני — גזברות־חוץ. התנהלה תעמולת לחש על מה שנשיג אם ניסוג: מענקים כפולים, מילווה של 75 מיליון, ועוד. בדרך זו אי־אפשר להשיג אפילו עזרה משקית. אגיד לכם, רבותי, אפילו בנאומי של ראש הממשלה מצאתי רמז לפסיכולוגיה זו. הוא מכיר בעזרה שקיבלנו מאמריקה. אתם יודעים איזה סוג עזרה אנו מקבלים מאמריקה ואיזה סוג עזרה אין אנו מקבלים ממנה, ולעומת זאת אנו יודעים איזה סוג עזרה קיבלנו מצרפת. ובכל זאת, במקום הראשון מדגיש ראש הממשלה אותה העזרה שהיא חיונית מבחינת גזברות־חוץ.

בעיה שלישית — בעיית השתדלנות. שרת־החוץ הרגישה בצדק את העובדה שלמשלות רבות ולנציגויות דיפלומאטיות שלהן יש יחס יפה כלפי ישראל, יש הבהר וארוך קשבת אולם בצדק הוסיפה שרת החוץ ואמרה: בחוקה הדרך בין

זו אתם, אלא אמירה זו היא טעות גסה; כי אנו אומרים לאנגלים ולאמריקאים שהנשק הרוסי הוא רק נגד ישראל ולא נגד אמריקה ולא נגד אנגליה. פירוש הדבר שאנו מייצעים להם להשלים עם הזרמת הנשק הזה, ואנו אומרים להם: אין זה ענינכם. ולמה הדיבורים האלה? אמנם איננו יכולים לשנות כל מה שקורה בעולם, אבל למה אנו פוגעים בעצמנו באינטרס שלנו עליידי דיבורים בלתי־זהירים?

ועכשיו אני עובר לענין סואץ. שמענו בימי ההסדר האומלל — שלא ידוע אם בכלל היה — כי עכשיו מובטחת לנו דרך חפשיה בסואץ. אחר־כך שמענו שהדבר אינו מובטח, אבל תישלח אניית מבחן, ונליחם על כך. מלחמה זו נשכחה, ומה התוצאה? שודדי הים המצויים אינם מסתפקים עוד בתפיסת ספינות ישראליות בעקבר הבינלאומי של הסואץ אלא יצאו לים הפתוח ותפסו ספינה, ספינת דיג לא־גדולה — „דורון". ומה עושה הממשלה? הממשלה מצפה קודם כל לשתדלנות של האמרשילד שישחרר את הצוות, אם לא את הספינה; אחר־כך היא פונה למועצת־הבטחון. אמרה לנו שרת החוץ דברים נכונים על מדינות הרואות את עצמן פטורות מלקבל את מרות האו"ם. ובכן, שרת החוץ יודעת בעצמה מה קלושים הסיכויים אפילו לנסיון כלי־הוא מצד מועצת הבטחון להטיל מרות על מצרים בענין זה. אם כך, מה פירושה של פניה זו למועצת הבטחון? את מי רוצה הממשלה להטעות? את העולם? — בוודאי לא; את הערבים? — בוודאי לא. אותנו, את העם, היא רוצה להטעות, היא רוצה להסתיר שבענין „דורון" אינה רוצה לעשות שום דבר. ואם יגידו לנו שה ענין של ספינה קטנה, הרי עלינו לדעת שאלה שיצאו במעשי־שוד ימי מדרכי הסואץ לים הפתוח עשויים להמשיך בדרך זו. ויותר שנחכה בענין זה, יותר קשה יהיה הדבר.

כאשר נעצרה הספינה „בת־גלים", היו לנו הצעות. הצעות אלה נחשבו אז להרפתקניות ועזות מדי. סבורני שאח"י רי מבצע סיני קשה לדבר על הרפתקנות.

ועוד עובדה אחת, שהיא אולי המכרעת, וזוהי העובדה שאנו עומדים לפני סכנה של סיכון כללי חדש. אינני רוצה לעשות חשבון אם יהיה זה סיכוב שני או שלישי. לא בזה הענין. אבל אנו עומדים לפני סיכון כללי, וידוע מנין באה הסכנה. מרבים לדבר על המתיחות בגבול הצפוני של סוריה. אבל בעתונות־חוץ כותבים, שלסוריה ונאצר יש דרך אחת — לרכז את כל הערבים תחת ההגמוניה של הסורים ונאצר ולתקוף את ישראל. כמובן, התקפה זו תכונה הגנה עצמית; ומובן שאפילו בכנסת יהיו אנשים שיאמרו, שסוריה מגינה על עצמה כאשר היא תוקפת אותנו. כיום זוהי אפילו חובה מפלגתית קומיניפורמית לומר זאת מראש. אבל המציאות היא שסכנה קיימת, ואינה פחות חמורה מאותן סכנות שנשקפו לנו לפני מבצע סיני. ואני זוכר על מה דיברו אז שרי ממשלה, על סכנה של הריסת תל־אביב תוך ארבעים ושמונה שעות. והנשק שנמצא כיום ביידי הערבים הוא רב יותר מאשר היה אז. והיצר והמיימות לא פתחו כיום. אנו עומדים איפוא לפני סכנת סיכוב חדש; ואני שואל: מה עומדת הממשלה לעשות במצב זה? האם היא מוכנה להכות עד שתבוא ההתיקה? ואין זה עניננו להגיד לכם מה לעשות. אנו יודעים מה צריך לעשות. ואמרנו לכם זאת לא פעם. אתם קראתם לזה טירוף־דעת. אתם קראתם למעשה מסויים טירוף־דעת שבועיים ימים לפני שעשייתם אותו. הערבים אומרים שלא הייתם כנים, שזו היתה תחבולה, תכסיס ומרמה. אבל אני מעדיף שהיה זה כן כאשר מר בן־גוריון, שבועיים לפני המעשה, האמין שגורו מעשה טירוף.

לומר לעולם שאם לא ניישב את השטחים האלה, לא נוכל להתחזק בהם. זו כעין פניה לקחת אותם מאתנו, כל זמן שלא הצלחנו ליישבם. אני בטוח שצריך ליישב אותם, אבל לא מטעמים אלה. דעתי היא שזאת ודאי לא צריך לומר.

ואמנם חידוש בזה: שבחים למי שעומד בראש משרד החוץ. לזה לא היינו רגילים בעבר. שבחים עליך — היית חולה, אבל אין זה משנה את העובדה. ולשם איוון המשקל, כנראה, שרת החוץ שיבחה את קודמה.

והיה ענין הירח המלאכותי — על זה עוד אגיד מלים מספר. שמענו על מבנה האו"ם ועל הגופים שהורכבו שם; ושהעמים מדברים על שלום ומכניזים מלחמה. לא דווקא גילויים ביחס למדיניות החוץ שלנו. הענין ישן מאד. פעם אמרו, חושבני לפני אלפים שנה: *si vis pacem, para bellum*; והכינו את המלחמה. אבל השלום לא בא, ובסופו של דבר באה המלחמה. השאלה היא כמובן שאלה חשובה, וכדאי להוסיף שכיום אולי נשתנה המצב מפחד ההרס שתביא המלחמה. זו שאלה אחרת.

היתה נקודה אחת בנואמו של ראש הממשלה, שאולי צריך לראות בה מעין שינוי או השקפה חדשה: שלא את כל הבעיות אפשר לפתור באמצעים צבאיים. אמנם אני בעצמי מעולם לא חשבתי שאפשר לפתור את כל הבעיות באמצעים צבאיים גם כאשר המלצתי מאד על פעולה יזומה, על התגררות יזומה — לפני מבצע סיני —, חשבתי שפעולות צבאיות של מדינה ישראל נחוצות כדי למונע השמדה, לא לשם פתרון בעיות. מעולם לא חשבתי שמבצע זה יפתור את הבעיות היסודיות שלנו. בכל זאת, הבהרה נוספת מצד ראש הממשלה בנקודה זו לא היתה מיותרת כלל.

עכשיו אנו ניגשים לירח המלאכותי. סבורני שרוסיה הסובייטית ראויה לשבחים על הישגה זה. כתבתי זאת אפילו לפני נאומו של ראש הממשלה, וזהו מאורע מדעי, ואולי גם פוליטי, חשוב מאד. מדוע הוא היה צריך לעמוד בראש ההר דעה של הממשלה לכנסת אחרי קיץ ארוך, לאחר שהצטרפנו לדוקטרינת אייזנהאור, לאחר שבא מה שקוראים סובייטי זאציה של סוריה, שהוכיחה או לכאורה הוכיחה — אינני בטוח — שהדוקטרינה נכשלה? אחרי שהיו הכרזות שונות על הסכנה שמאימת עלינו מן החזירה של רוסיה הסובייטית לסוריה, הכרזות שהתחלפו — כך הרגשנו — לפי מידת הבהלה ולפי מידת ההרגעה שהיו בושינגטון, ברגע הראשון אזהרה לזהטה, סכנה גדולה ואימה ומיידית, ואחר-כך, לאחר שנשיא ארצות-הברית אמר שהוא רוצה לתת למתנגד אפשרות לסגת, באה קצת הרגיעה גם אצלנו. והיו עוד כמה תגובות. אחרי לוי הנדורסן שוב עלתה החידה או האזהרה, ואחר כך שוב היתה הרגיעה מסוימת. ואחרי כל זה אנו מקבלים הודעה של הממשלה, והיא פותחת בענין הירח המלאכותי.

אני מבין שהערכה זו ושבחים אלה בתחילת נאומו של ראש הממשלה באו כדי לעשות משהו לשם נסיון לשפר איך שהוא את היחסים, לא שלנו עם רוסיה, אלא של רוסיה אלינו. ואם כך אולי יש להבין את הנסיון — נראה לי שעדיין אין בו כדי לחולל את השינוי שכולנו רוצים בו. בקשר עם זה כמובן מתעוררת השאלה — וכולנו משתדלים לפעמים לתת תשובה עליה — מנין יחס האיבה מצד רוסיה. ואומרים לנו מצד זה: מפני שאנחנו התוקפנים. במה התוקפנות — לא כל-כך קל להגיד. אבל אולי מתגקם בנו מה שעשינו לפני מבצע סיני, או מה שהזנחנו לעשותו — ודיברתי על כך לא פעם גם פה: אנו לא ידענו להסביר לעולם את מה שאחרי

הבנה לבין הסכמה לגבי פעולה שצריך לעשותה, ועוד רב המרחק לשיתוף-פעולה. זה נכון. אולם נשאלת קודם כל השאלה: מאין ההבנה הזאת? הבנה זו, יחס הכבוד לישראל, בא לא בזכות הדיפלומטיה שלנו — ואינני אומר זאת לשלילה — אלא בזכות אותם החיילים שלחנו בסיני. מבצע סיני הוסיף כבוד לישראל בעולם כולו. נעשינו מענינים, נעשינו נכבדים, נהפכנו לכוח עצמאי. לא דרשנו עזרה, אלא יכולנו לתת עזרה. וזהו הסיבה היחידה ליחס הכבוד כלפי מדינת ישראל. אולם היש בזה כדי לתת לנו משהו? מעריך אני מאד את העובדה, שמדינות כגאנה וליבריה קושרות אתנו קשרים, וודאי איני מולול בהישג שהשגנו עם מדינות כלאוס, קאמבודיה וסיאם. אולם, מדינות אלה לא יעזרו לנו ולא יסייעו בידינו בשעת הצורך. אנו יכולים ללכת לגדולי העולם ולהסכים ביר להם מה דרוש. אף לבקש עזרה, אולם זוהי שתדלנות בלבד, ולא על סמך זה נקבל אותה עזרה. עזרה נקבל בדרך אחת ויחידה: רק על סמך אינטרסים משותפים, על סמך שיתוף-פעולה של הגשמת מטרות משותפות ובדרך של ברית. במשך שנים שמענו כי יש לנו רק בעל-ברית אחד, והוא: העם היהודי. קרה גם ונוצר סיכוי רציני לברית עם מדינה שמבחינת גזרות החוץ היא פחות מענינת, אולם מדובר כאן במדינה גדולה, מדינה חזקה, מדינה קרובה, מדינה באזור הים התיכון —

שמואל מיקוניס (מק"י):
ברית למלחמה.

יוחנן בדר (תנועת החירות):
— ובמדינה זו מדינאים מוכחרים.

שמואל מיקוניס (מק"י):
ידידי פטן.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

וברשימות השונות של הממשלה החדשה בצרפת היו החצי חברי הוועד לידדות צרפת-ישראל, והיה בזה משום סיכוי רציני שיכול היה לשנות את כל מעמדנו ולהשפיע באופן מכריע על עתידנו. אולם הממשלה שלנו אמרה: יבקשו הם ויפנו הם אלינו בענין הברית. האם זו היתה הטאקטיקה כאשר ביקשו מר שרת ואחריים בושינגטון, חדשים ושנים, הסכם הגנה הדדי, הבטחת גבולות?

ומלבד המחמאה לחבר-הכנסת דוד הכהן לא שמעתי בדברי שרת החוץ לא רק את שם צרפת, אלא אפילו רמז לצרפת. אני מבין למה חבר-הכנסת מיקוניס הוא נגד ברית ישראל-צרפת. אני מבין למה מר כרושצ'וב הטיח דברים בפומבי נגד ברית ישראל-צרפת, אולם איני מבין את אדישותה של ממשלה זו לענין זה. אני סובר שממשלה זו מפנינה את הסיכוי ונוטלת על עצמה אחריות קשה מדי בפני העם ובפני ההיסטוריה.

פרץ ברנשטיין (הציונים הכלליים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הדיון הוא על מדיניות החוץ והמצב המדיני כלפי חוץ, על יסוד ההודעות שקיבלנו מפי ראש הממשלה ומפי שרת החוץ. הודעות אלו היו רות במקצת, אם אפשר לומר כך. היינו, ההיפך משמך נות, ואף-על-פי שלא היו ארוכות (אולי מעלה היא), כנראה היה עוד צורך במילואים, מה שקוראים בתעשיית המזון — בחמרים זרים.

היו הערות על הצורך ליישב את הנגב מטעמים, שאף אין אני יודע אם נכונים הם, ואינני יודע אם מן החכמה הוא

שהכרזנו על כך, כל אחד מאתנו, והממשלה. וההכרזות לא הועילו. ההכרזות לא יועילו גם להבא.

אני חושב שטוב מאד היה אילו יכולנו להגיע לשלום עם הערבים. אבל חושבני גם כן שהגיע הזמן להסתגל למח"ש שבה שהזמן, אשר בו נגיע לכך, עדיין רחוק. ועלינו להשתדל לעשות שני דברים. קודם כל עלינו לראות גם את הצדדים החיוביים שבמצב זה — ויש בו גם צדדים חיוביים. בימים אלה היתה לי שיחה עם אחד מצירי הפארלאמנט הבריטי, וריברנו על נושא זה. אמרתי לו: כשביל עם, לפעמים אין זה דבר רע כל־כך להיות מוקף אויבים. הדבר חל במיוחד עלינו, כי הליכוד הפנימי, גם מבחינה פוליטית וגם מבחינת אחרות, אינו גדול כל־כך אצלנו, ואינני יודע מה היה בלי הטבעת הזאת המקיפה אותנו. אמנם זהו ענין היפותטי ספקולטיבי במקצה, אבל אני חושב — לא משולל יסוד.

עלינו להסכים לעולם ולשכנינו שאנחנו רוצים בשלום, אלא שאנו לא כל־כך זקוקים לו, גם לא מבחינה כלכלית. בעיני זה יש הרבה טעויות. פעם עשה מומחה מאמריקה חשבון, שאילו היינו מגיעים לשלום עם הערבים, היה זה מוסיף לנו אותם 70 מיליון הדולר שבשנה זו קיבלנו מאמריקה. אני חלקתי על החשבון הזה. בעיני מסופק מאד הדבר אם תוצאות השלום לגבי כלכלתנו לא תהיינה יותר שליליות מאשר חיוביות. אין לי עכשיו זמן להסביר זאת, אבל אני מוכן גם לכך, אם נדון על כך בעתיד עם כביעות כלכליות. זה חל במיוחד על החקלאות שלנו.

עלינו להשתדל ליצור מצב שהעולם ידע ושכנינו ידעו שאנחנו מעוניינים בשלום אולי פחות מהם, כי מזה יהיה נובע גם שלא כל העולם יחשוב כי עלינו לשלם בעד השלום הזה. כל זמן שאנחנו צועקים: שלום, שלום, שלום, והם אינם רוצים בכך, מובן שהם אומרים לנו: אם אתם רוצים בשלום — מה אתם מוכנים לשלם בעד זה, כבטריטוריה או באיזו צורה אחרת? עד כדי כך, שעד היום הזה איש בעולם עדיין לא חשבו, שאם אפשר להסדיר את היחסים במזרח התיכון, אנו לא נצטרך לשלם בעד השלום את החש"ב בן הזה.

ועוד הערה אחת על הערבים. לעת עתה קיים מצב של פילוג, פילוג ברור בין מדינות ערב. ואצלנו ישנם האומרים, כי בכל זאת טוב יותר שהערבים יריבו בינם לבין עצמם, כי אז לא יריבו אתנו. אני חושב זאת טעות, אם כי לכאורה זה מתקבל על הדעת. אינני בטוח כמה זמן יימשך פילוג זה, אבל לטווח ארוך איננו מעוניינים בפילוג ערב, במיוחד אם אנו חושבים שפעם יהיה שלום אמת. אבל לעת עתה אנו יותר בחינת משקיפים לגבי המרחש בעולם הערבי, אם כי אני יודע שתמיד נעשים מאמצים לבוא במגע איתם, ולזה בוודאי אין כל התנגדות. אולם נשתדל ליצור כסיס חדש לכל המחשבה על שלום עם הערבים.

ועכשיו נצטרך לדבר גם על המערב. וכאן אנו באים לאחת הפרשיות הקשות. ואתם — אני מקווה — תסלחו לי אם אחזור שוב לאותה הערה היסטורית כאשר נכנענו לאיום בסאנקציות. אני יודע, היתה זו התלטה קשה. שמענו את השיקולים ואת הנימוקים. הם לא שינו את דעתי, לא אז ולא אחר־כך, שאולי היה זה הרגע ההיסטורי, שדבר שהיה קרוב להכרעה, היה ביד המדינה הקטנה הזאת, אילו היינו עומדים בניסיון. אבל לכך שהוכחנו, שאיננו יכולים או איננו מוכנים לחיות בלי כך, בכך מאות מיליונים דולרים בשנה, דולרים הבאים מאמריקה, וכן שהיהודים או האחרים נותנים אותם — הוכחנו לעולם ולא להשדהב' מענין אותם

מבצע סיני ראש הממשלה ממקום זה הספיק להסביר, אבל לא קודם־לכן. שטחה הקטן של המדינה וכל מצבה הגיאוגרפי רפי הביאו לידי כך, שבמקרה של איום רציני מבחוץ אנחנו יכולים להתגונן רק על־ידי התגוננות יוומה. עובדה זו בעינה עומדת. ואם כי אין דעתי כדעתו של חבר־הכנסת בדר, הסר בר שעכשיו נוצר בדיוק אותה המצב כפי שהיה לפני מבצע סיני, — יש שניונים ניכרים, ואינני רואה את הסכנה של סיכוב שני או שלישי, על כל פנים לא קרוב כל־כך כפי שהיה אז — בכל זאת, לדעתי, אנו מוכרחים להוסיף ולהס"ב ביר לעולם מהו מצבנו. ייתכן מאד — אני מקווה שלא — שעוד פעם נעמוד לפני איום כזה של כיתור טוטאלי, ואינני בטוח אפילו שהסכנה רחוקה כל־כך. זה תלוי כמובן במת"ר חרש סביבנו.

את ההסברה הזאת הנחננו. ואם אחרי מבצע סיני עשינו משהו בכיוון זה, הרי שוב נדם הקול הזה. ולדעתי, צריך לחזור על זה יום יום, מפני שזהו מצבנו. האמצעים הצב"איים לא יפתרו שום שאלה, חוץ מאשר מניעת השמדה — ולשם כך הכוחות שלנו קיימים.

מה שנוגע לרוסיה הסובייטית, הרי הם אומרים שאנחנו חוקפנים. זוהי פרשה אחת. אבל מאז מבצע סיני, על כל פנים, לא עשינו שום פעולה צבאית, אפילו שום תגובה על תקריות. יגידו נא לנו הם, מה הם חושבים שעלינו לעשות כדי למצוא חן בעיניהם. לזאת אנחנו מחכים, ועל זאת לא קיבלנו תשובה עד עכשיו.

אני חוזר ואומר מה שאמרתי כמה פעמים במקום הזה: מפלגתנו רחוקה מן הרעיונות היסודיים של הקומוניזם ושל רוסיה הסובייטית הרבה יותר מאשר הרוב בממשלה, אבל אנחנו סבורים שיחסנו לרוסיה ולכל הגורמים אינו צריך להיקבע על־ידי המשטר השורר שם — בין שאנו אוהבים אותו או לא —, אלא רק על־ידי יחסם אלינו.

אני מגיע לשאלה העומדת במרכז הדיונים: כיצד הצליחו הרוסים לחדור למזרח התיכון, ומדוע הם מצאו אונן קשבת וקואופרציה, לעת עתה, מצד שתי מדינות ערביות. על זה עונה לנו עד היום המערב: מפני שהבעיה העיקרית במזרח התיכון הגורמת לחסיסה, למתיחות, לסכנה לשלום העולם, היא בעיית ישראל־ערב.

שמדאל מיקוניס (מק"י):
וזה כוב.

פרץ ברנשטיין (הציונים הכלליים):

זה אינו נכון. הבעיה קיימת, אבל זה אינו העיקר. לא זו הבעיה העיקרית, ולא זה הגורם למתיחות. היו הרבה התנג"ש שויות, תקריות, מלחמות קטנות, רחוקות למדי מאתנו, בער מאן, בחימן ועוד. וברור שאין לזה כל שייכות לישראל או לסכסוך ישראל־ערב. אפילו המשבר הגדול של תעלת סואץ אין לו כל שייכות לבעיית ישראל־ערב. וגם פה לפנינו תפקיד סברתי, להוציא את הטעות הזאת מן המוחות.

נכון רק דבר אחד בלבד: בעיית ישראל־ערב מנוצלת על־ידי כל הגורמים האלה. היום אלה הם הרוסים, אבל הם אינם היחידים. קודם־לכן עשו זאת האנגלים, עוד בזמן המאני דאט, כאשר יסדו את הליגה הערבית על מנת לנצל את איבת הערבים לישראל כדי למצוא אתה מצד הערבים.

אפשר לשאול: מדוע לא נשתדל להסיר את העילה הזאת. איך להסירה? — על־ידי שלום עם הערבים. כולנו רוצים שלום עם הערבים. הכרזנו על כך. דומה שאטילו טטאיסטיקה טובה לא תצליח למנות את מספר הפעמים

פה אנחנו חוזרים כמוכר לאותה הנקודה: לא זו בלבד שעזרנו לעולם — על כל פנים עליידי חוסר התנגדות מחשב — תית — להאמין שכל פתרון פה צריך להיות פתרון על חשבוננו; אלא אף זו: אנו נגלה את חולשתנו כלפי המערב אם שוב יבואו הם, כמו בענין הנסיגה, הכניעה, וינפסו לער נינו בדולרים — אתם אינכם רוצים, או סאנקציות, אין דולרים.

אינני יודע כמה רחוק הרגע הזה ואם בכלל יבוא, אבל עכשיו אנחנו כבר נמצאים במצב שהעצמאות הכלכלית אשר הממשלה מכריזה עליה, נדמה לי, בכל ישיבה שניה, נהפכה לא לענין כלכלי אלא לענין פוליטי מדרגה עליונה. אם אני שומע מפי שר האוצר שהוא רואה אפשרות לעצמאות כלכלית בעוד עשרים — שלושים שנה, אני מזועזע, כי פירוש הדבר להסיר את הענין מן הפרק. ובנקודה זו, המדיניות הכלכלית הפנימית שלנו קשורה קשר ישיר והדוק וגורלי בכל הבעיות המדיניות שלנו.

ועכשיו הערה אחרונה. בתחילה אמרו לנו שהחזירה הסובייטית לסוריה, באמצעות אספקת נשק רב וכבד, יוצרת כשבילנו שוב סכנה חמורה. בינתיים גרענו, ואינני יודע אם הסכנה עברה עליידי ההרגעה שלנו, אבל המתוחות עברה, על כל פנים לעת-עתה, לכיוון שונה במקצת, בעיקר בין סוריה ותורכיה, יותר מאשר בין סוריה וישראל, וגם ביחס לחלק זה של המתוחות ראינו אותה תופעה ידועה שאולי עוד תחזור, משני הצדדים מאיימים במלחמה ואומרים: אם זה מתחיל, איש איננו יודע היכן זה יסתיים, ואכן נכון הדבר.

אמנם היתה תנועה אחרונה בממשלה הסובייטית. עכשיו היא אומרת: עם הקליעים שלנו נשים קץ לקאפיטאליסטים במשך זמן קצר, בעוד שקודם-לכן אמרה: אם מלחמה כול תפרוק, יהיה זה הרס כל העולם. אינני מומחה, ואינני יכול לשפוט על מידת ההרס שייגרם ממלחמה גלובאלית, אולם אפילו לא-מומחים מבינים יפה יפה, כי הטענה שזה יהיה סוף, אם לא לאנשות, הרי לציביליזציה, מתקבלת מאד על הדעת, לפי כל מה שאנו יודעים על כך.

נשאלת עכשיו שאלה כללית, בעלת המשקל הגדול ביותר כשביל כל העולם, הבעיה הגורלית לעולם כולו, אם כוח ההרתעה של ההרס הצפוי ממלחמה אטומית חזק כל צרכו כדי למנוע מלחמה. אינני מעז לתת תשובה על כך, מפני שהמכשירים האיומים האלה נמצאים בידי בני-אדם חלשים, חלשים לא באופיים, אלא שכולנו בשר ודם, אנשים הניתנים להשפעת יצרים, ולא תמיד השיקול הוא הקובע.

ובכן, בטחון — אין. אולם אני מוכן להניח שעל כל פנים יש לפתור הנה כוח הרתעה גדול.

עכשיו נתאר לעצמנו שבכל זאת יקרה, מה שאינני רואה מחר-מחרתיים, אבל אולי יום אחרי זה; שהסורים יחד עם מצרים, אף-על-פי שירדן עומדת עכשיו אולי מן הצד, יתקפו אותנו, ירצו לתקוף אותנו. נראה את הסימנים הברורים, כי הרי דברים כאלה אינם נשמרים בסוד; יודעים על כך, כפי שיעצו מה שהתרחש לפני מבצע סיני, לא היה זה סתם ציור בדמיון.

ופה אנו באים לפרשה אחרונה, לפחות שלי. ארצות-הברית הכריזה שאם תורכיה תותקף — ואינני יודע אם רצו לתקוף את תורכיה או לא, ברגע זה אפילו אין זה מענין אותי — אם תורכיה תותקף, ארצות-הברית תצא בכוח צבאי להגנתה, זאת אומרת נגד הכוח התוקף.

ביותר, שהתלות הכלכלית שלנו היא אמנם תלות מדינית, קודם-לכן ידענו שזה עלול להיות כך. אולם באותו רגע הוכח לנו זאת, ומאותו רגע עזתנו הפוליטי צטמצם מאד.

אני דיברתי פה בעד הצבעה היובית על דוקטרינת אייזנהאור, אם כי ידעתי היטב מאד שהיא לקויה, ולמעשה בלתי-מתאימה למטרה שלשמה ניתנה, כי היא נתבססה לגמרי על אפשרות של פעולה צבאית, בעוד שהחזירה הרוסית נעשתה באמצעי שלום. הם רוכשים להם אנשים בפנים מדינה מסוימת, יש שינוי משטר, וכך נעשית הסובייטי טיפזיה בסוריה אף בלי ירייה אחת. נגד זה, האמצעי של איום בפעולה צבאית הוא בלתי-יעיל. ידענו את זה, זה לא נתגלה לנו עכשיו. אבל אמרנו: הם רוצים בזה, ועכשיו אנחנו קשורים, ואינני רוצה להעמיד על זה את המלחמה הגדולה עם אמריקה.

אבל עכשיו אנחנו שומעים לא מעט — אם כי אני חושב שהדיבורים לא כל-כך מבוססים — על כך שבסופו של דבר המעצמות הגדולות, המזרח והמערב, אינני יודע אם המערב עודנו בגדר מושג — על כל פנים, ארצות-הברית של אמריקה מצד אחד ורוסיה מצד שני — בסופו של דבר, עם כל הצער קות על מלחמה, קליעים ולא קליעים, פצצות וכו', יבואו לידי הסכם. הסכם, מצד אחד, על חלוקת העולם לשטחי השפעה לפי הרצפים העולמיים, כפי שזה היה מאז, אנחנו יודעים את ההיסטוריה, ובמיוחד ביחס למזרח התיכון — איזה הסכם לחלוקת ההשפעה.

כמו כן אנחנו שומעים — אינני חושב שהדעה מוסמכת — שלמעשה רוסיה אינה מעונינת בכלכלת המזרח התיכון ולא בנפט, ואמנם יש להם די נפט משלהם. הדעה היתה שהם רוצים למנוע ממערב אירופה את הנפט כאמצעי לחץ, אבל אינם מעונינים בצד הכלכלי דווקא של המזרח התיכון; הכוונה היא להוציא מכל השטח הזה את הבסיסים האמריקניים.

אם כי עכשיו האספקטים הטכניים של המלחמה משתנים כמעט מדי יום ביומו, אינני רואה עוד על יסוד הנחות כאלה את הבסיס להסכם כזה. לדעתי, אם זהו הבסיס, ההסכם עודנו רחוק מאד. אבל מי יודע, ראינו כל-כך הרבה תמורות שאי אפשר לומר מראש.

ואז מתעוררת השאלה: נניח ששני הגורמים האלה ביחד יגשו למה שנקרא הסדרה יסודית או הסדרה של בעיית-היסוד של המזרח התיכון, הם חושבים שהבעיה היסודית היא בעיית היחסים בין ישראל לבין מדינות ערב. עד היום הזה הם טוענים כך. דבר אחד ברור, אם הדברים יגיעו לידי כך שישבו יחד, ודאי ישתדלו להגיע בענין זה לאיזה הסדר או סידור.

שרת החוץ, או אולי ראש הממשלה — אינני בטוח ברגע זה — אמרו באחת ההדוועות: רק משא-ומתן ישיר עם הערבים. קודם כל, יכול מאד להיות שהדבר לא יהיה תלוי בנו. אבל זו הדעה שלנו, הגישה שלנו. מדוע? מפני שחוששים, ובצדק, שאם ישבו ביחד — ועכשיו זאת נראית אידיאלית רחוקה, אבל מי יודע — כרושצ'וב מצד אחד ואייזנהאור מצד שני, או גרומיקו מצד אחד ודאלס מצד שני, ויסודית את עניני המזרח התיכון, זה ייעשה שוב על חשבוננו, מפני שאנחנו נתנו לעור לם מקום לחשוב ולהאמין באמונה עיוורת כמעט, שכל הסדר פה בינינו ובין הערבים מוכרח להיות על חשבון ישראל. וחוששים לא בלי צדק, שאם אפשר להשיג את ההסדר הכללי על-ידי כך, הרי האמריקאים לא יירתעו מזה, ולא יירתעו גם מלהשתיל כל משקלם על כף-המאזניים כדי לכפות עלינו ויתורים, שאין אנו רואים צורך בהם וגם לא אפשרות.

ישיבה שמ"ז, ד' חשון תשי"ח (29 אוקטובר 1957)
— מדיניות חוץ ובטחון (ברנשטיין, רובין, ארגוב, מיקוניס) —

מדינית, לאומית ובטחונית, מעמד איתן באזור שאין להכריע אותו מבלי להסתכן, והוא גורם לביצור בטחוננו לאין שיעור לעומת השנים הקודמות.

היום יכולים אנו להעריך אילו כוחות אדירים התערבו אז למנוע מאתנו לקצור את מלוא קציר הנצחון, את מלוא יכולת הגנתנו; היום יכולים אנו להעריך את המערכה המדינית שעמדנו בה ואשר שרת החוץ לקחה בה חלק מכריע ועמדה במערכה זו במלוא הכרת הצדק ועונו רוחה. רק עתה נדע אולי להעריך מה גדולים היו הכוחות העוינים אותנו וכמה קוצר ראות היה בידי אלה שהערימו מכשולים על דרך נצחוננו. עמדנו בשתי חזיתות — בחזית צבאית ובחזית מדינית, ובמערכות אלו, בשתיהן, הושג רבות. המבצע הכי ביר הזה והודו פעלו קבעו תאריך בתקומתנו, תאריך לאומי ומדיני בהכרת המדינה והעם, העם היהודי והעולם הכיני לאומי. רק הדור הבא יתן לתאריך זה, למבצע וליוצרו, את מלוא ההערכה הראויה לו.

ברותי, העולם שאנו נמצאים בו איננו זה שהיה לפני שנה, והאזור שלנו מהווה כיום את נקודת המוקד. תהליכי המצאות קטלניות, הישגי המהירות המסחררת של הקליעים השונים, מסלולי הירח וכינוש המרחקים — כל אלה משויים לעולם "נוף" חדש, נוף כוכבי לכת של פלדה המאיימים באבדון וכליה. אין אנו שליטים על תהליכי ההמצאות ולא על קביעת מסלולי התעופה, ודאי שאין אנו בעלי ה"ירח" והקליעים. אילו היה זה תלוי בנו, היינו לבטח מפסיקים את ההמצאות ומכתימים את כלי המשחית, כי שאיפתנו היא שלום ואין כעמנו העמועניין בשלום והסוחד פחד מלחמה. בשתי מלחמות העולם האחרונות שילם עמנו יותר מאשר איזה עם אחר בעולם, ואין לחזור על כל אותם הנימוקים של כמיהה לשלום, שציין כאן ראש הממשלה בדברו על כך.

אך יש לראות מציאות זו כפי שהיא ולא כפי שהיינו רוצים לראותה. אזורנו איננו מחוץ לתחום הקליעים והירח, אלא נמצא בתוכו; אולי הוא כיום המסלול העיקרי להתגושש שות הקליעים והירח. אזורנו ממש שדה-מערכה עיקרי לשני הגושים הענקיים במערכה שקוראים לה זה שתיים-עשרה שנה "מלחמה קרה". בין העולם מתחלק כיום לשני גושים ולנייטראליים, העומדים להם כאילו מחוץ לתחום זה. על כל פנים באזור זה אין אף מדינה נייטראלית אחת. אותן מדינות שהדביקו לעצמן תו של נייטראליות, אינן נייטראליות כלל וכלל. כל אחת מהן מבטיחה את עצמה במסגרת בטחונות מסוימת, מוגדרת או בלתי-מוגדרת. מבחינה זו לא נשאר אף אחד נייטראלי. נייטראליות תיתכן אילו מישוהו — "מישהו" פירושו אלה שהיכולת בידם לערוב לנייטראליות — היה רוצה לערוב לנייטראליות כואה. יש הבדל בין זהות לבין התערבות כשם שיש הבדל בין נייטראליות לבין אינה זהות. אי-זהדות עם גושים או עם גוש זה או אחר אינה אומרת עדיין נייטראליות — אם אני מבין נכונה מושג זה ותכנו. הרי לא ימצא איש אחראי בתוכנו שיציע לישראל להתערב בין הגושים האלה ולהיות לאחת מהם, ולהיות שותף שווה בהתנגשויות שביניהן. ישראל היא אולי המדינה היחידה שאיננה חברה בשום ברית, לא בברית בגדד, לא בנאט"ו, לא בברית ורשה ואף לא בשום ברית צדדית, צבאית או לא צבאית. אף-על-פי-כן יצא הקצף עליה והיא עומדת במרכז ההסתה מצד ברית-המועצות. מה זאת נייט-ראליות? הלא איש לא יציע לישראל להתפרק מנשקה; איש אחראי בישוב לא יציע לה לא לקנות ציוד נשק בכל מקום שניתן לרכוש אותם, כדי שתוכל לעמוד על נפשה ביום פקודה. האם בהכרות נייטראליות היו באים שני הגושים לידי

בעבר לא התלהבתי כליכך מן המאמצים לקבל מארצות-הברית או ארצות אחרות ערובות למקרה שנותקף. מדוע? — מפני שלפי כל מצב העיניים, אילו בהסתמכנו על הבטחות כאלה היינו מחכים עד שיתקיפנו ודע שבצלי הערובות יחליטו אם אמנם קיים מצב שצריך לעזור או לא, יכול להיות שכבר היה קורה אסון כזה שהעזרה לא היתה עוזרת כליכך, על כל פנים, אסון כזה שהעזרה לא היתה מתקנת את ההרס.

אולם עכשיו קיים מצב כזה שהצהרה כזו היתה עלולה לשמש כוח הרתעה. משום כך היה רצוי מאד לקבלה, אם כי אינני מחשיב כליכך את העזרה המעשית, אולם להצהרה היה ערך גדול, ואני הייתי חושב שהיה צריך להשתדל לקבלה, גם חושב אני שהיתה השתדלות, ואני מצטער מאד שלא נתקבלה.

היו"ר ה. רובין:

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת ארגוב, ואחריו לחבר-הכנסת רפאל.

מאיר ארגוב (מפא"י):

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה. לפני שנה, בשעות אלו, צנחו חיילינו במדבר סיני, ואנו יכולים היום, כעבור שנה, לסכם את גודל המבצע בכל זהרו —

שמואל מיקוניס (מק"י):

ואת גורל הכשלון.

מאיר ארגוב (מפא"י):

— של מתכנני ומבצעי; אנו יכולים, עוד יותר מאשר לפני-כן, להכיר בהישג הבטחוני, המדיני והלאומי שבא לנו עקב מבצע זה.

אלה שהלכו לקרב ואלו שנפלו ושילמו בדמם במערכת סיני, קבעו את שמם בשרה הראשונה בהבטחת התקומה הממלכתית, הקיום הלאומי של הישוב וביצור בטחונו. כל אלה הנחילו לנו נצחון, אשר לשמע שמעו ולגודל הכושר המעשי שלו תמהו מצביאים גדולים וכן עמים וגויים רבים ועצומים. מבצע זה רכש כבוד והערכה לצבא-הגנה לישראל, מפקדיו, חייליו והאחראי לו, כבוד למדינה ולאומה היושבת בתוכה, והערצת עם ישראל בעולם.

אנו יכולים היום לסקור את אשר היה לפני-כן ולהעריך נכחה את העובדות לאור המאורעות של היום: ריכוז האגף רוף המשוריין הערבי בגבולותינו, כיתור המדינה בחגורת פלדה, הקמת המטה המשותף לפעולה מתואמת, הטלת אימה בהודעות שחצניות, "על בחירת זמן ושעת הכליה", הציוד הצבאי העצום שזרם למצרים ללא הפסק, דברי הרהב על האחרות הערבית המתחשלת לקראת יום נקם ושלום, ההחלל רה בהסתננות הפדאיון הרוצחת בראשי דרכים, השוד והגול שלא נפסקו לרגע — כל זה היווה מצב בלהות לגבינו, כאשר העולם עומד ותוהה לקראת מה שעלול להתרחש באזור ול"גורלה של מדינת ישראל. וכל זה התרחש לעינינו לאחר ועידת הפסגה וההרעה כביכול שחלה או בעולם.

ובא אותו לילה, ליל ה-29 באוקטובר, ושינה את העוב"ד דות. אותו מבצע גילה לעולם את המזימה ואת הסכנה, ניפץ לרסיסים את הכושר הצבאי המרוכז והמחודש שבו התפארו מפקדי צבאות ערב, ריסק את הליגה הערבית שנולדה בטומ"א את הסתה וחלום הכליון של ישראל, נפל המטה המשותף וצבא מצרים הובס תוך ימים ספורים. מבצע זה פתח לנו נתיבי ימים לשיט ישראל ובינלאומי, השקט את הגבולות, קבע את מעמדה המחודש של ישראל בהכרת העולם מבחינה

יים ולפני שנה. אך קאריקאטורה זו מסמלת בעצם את המציאות.

העובדה שהעולם הערבי התחלק לשניים — לחלק אחד מספקת מעצמה אחת את הנשק, ולחלק השני מספקת מעצמה שניה את הנשק — קובעת את נקודת התורפה של הסכנה לגבינו, ואין ספק שאנו עומדים בשלב מחודש של זיון ארצות ערב באוויר, בים וכיבשה בממדים רציניים, ואולי אף פאנטאסטיים, המאיימים על בטחוננו. בין אם זה משולב בתכנית העולמית ובין אם לאו, עובדה היא שהנשק הזה בא משני מקורות ועלול להיות מכוון נגדנו. לאור עובדה זו ומצב זה איננו יכולים להיות ניטראליים.

והמסקנה היא פשוטה, אין בה חידוש, ומכיוון שאין בה חידוש — היא האמת והאפשרות היחידה, והיא: ביצור צבאנו, ביצור הגנתנו, ביצור ושכלול ציודנו מתוך ראייה והכרת המציאות המחודשת באזור זה ב־1957, ולא לפי המציאות של 1956 ובוודאי לא לפי המצב ב־1948.

וכאן תמהני גם על הנואם הראשון וגם על הנואם השני — אם כי היה לי קשה לעמוד בדיוק על הנקודות המרכזיות של דבריהם — בענין הסכנה שהם רואים בהכרזה על השממה ובהכרזה על המיליון השלישי. אינני מבין מדוע אין סכנה בהכרזה על "שלמות המולדת" ועל "הגבולות ההיסטוריים", ומדוע יש סכנה בהכרזה על השממה.

יוחנן בדר (תנועת החירות):
לא אמרתי שיש סכנה.

מאיר ארגוב (מפא"י):

אינני מבין מדוע בהכרזה על קליטת המיליון השלישי יש משום סכנה. אחת משתיים: או שחוק השבות שלנו היה זיוף, או שהוא אמת. אם הוא אמת, מותר להכניס וחובה להכניס יהודים גם בגבולות הקיימים. והמדינה שהיתה מסוגלת לקלוט את המיליון השני, יכולה לקלוט גם מיליון שלישי. וזאת צריך להודיע ולהסביר לעולם היהודי והגוי כאחד, בדיוק כשם שאנו מכריזים על כניסת מאה אלף יהודים לארץ הזאת במשך שנה. ה"פחד" מפני "אכספאנטיה טרי" טוריאלי" בגלל העליה אצל אלה ה"פוחדים" מפני זה, קיים לגבי מאה אלף לשנה לא פחות מאשר לגבי הכרזה על המיליון השלישי. הם מגלים "פחד" לגבי כל יהודי הבא לארץ. מדינות ערב בוודאי, אבל לא רק מדינות ערב. ולא זו בלבד שאין כוח סכנה, אלא היתה זו טעות מדינית וטעות לאומית להסתיר ועובדת העליה, ממדיה, כשרה הכלכלי של הארץ ותכניתו הלאומית לגבי קליטת העליה הגדולה.

עוד פחות מזה אני מבין מדוע יש סכנה בהכרזה על השממה, יותר מאשר בהכרזה על "הגנה יזומה", כאילו עמי העולם אינם יודעים מה מתהווה אצלנו יום־יום.

מסקנה שניה — הערכת העולם בו אנו חיים. יכולים אנו להצביע על האומות המאוחדות מתוך אכזבות גדולות מהיום הראשון שקמנו, מאז התנפלו עלינו שבע מדינות, שהן כולן חברות אום, ועד לסגירת המעבר בסואץ, ועד להמשכת החרם הערבי בממדי המאיימים ובמלוא עצמתו המחודשת, ועד לאי־הרצון לחתום אתנו הסכם שלום ועד ה"מסע" נגדנו בימי מבצע סיני, ואף־על־פי־כן מסגרת הפ' גישה העולמית היא אולי היחידה בשביל עמי עולם, ובהת' פרקה — תהום. יש לפקוד מסגרת זו במלוא הכנות והרצון מצדנו לביצור כוחה וביצור אווירת השלום בתוכה, בה מרו' כיום יותר משמונים עמים, מהם עמים ענקיים ומהם עמים קטנים. גועים שונים, עמים אדיר־שטח, מצומצמי

התחייבות לערובה שלומנו ובטחוננו או לציודנו וזיונו במשותף? המצביעים על ההחלטה המשותפת של שני הגושים משנת 1947 בקשר עם הקמת המדינה ולומדים מכך גזירה שווה על המצב של ימינו, צריכים לדעת שתי עובדות — ואני אומר "עובדות" ולא "הערכות": העולם של 1957 אינו העולם של 1947. נקודות המוקד התרבו מאז, ההזדויות גברה מאז, ההמצאות עברו כל דמיון, החשדות החריפו, ואנו נכנסים אולי לשלב מסוכן ביותר לשלום העולם.

שנית, ההחלטה המשותפת מאז היתה נשאת על הנייר, אילו לא היתה מגשימה אותה ישראל בעצמה. ועצם ההחל' טה המשותפת לא הבטיחה את ביצועה, אילמלא הישוב ולחמיו. ואין ללמוד מההחלטה המשותפת מאז על אפשרות כזאת כיום ולהסיף עליה לניטראליות.

אני רוצה לקבוע במלוא הכרתי, שלא קרה אף פעם בשנות קיומה של ישראל, שהיא פתחה במסע סתה נגד בריה־המועצות או נגד מישו אחי. האם צפויה סכנה מיש' ראל למישהו, לעמו ולבטחוננו? האם לא קראה ישראל לידי' דות ולשאיפה לידידות ויחסים תקינים כל השנים, לפני מבצע סיני ואחריה, לפני דוקטרינת אייזנהאור ואחריה, לפני דוק' טרינת כרושצ'וב ואחריה?

במבצנו כיום יש לקבוע, שרקע המאבק המתנהל באזור עובר בתחומיו על כל הפרובלימות הקיימות בינינו לבין מדינות ערב השכנות. אינני אומר שבעיית אלו נעלמו מה' אופק ואינן משמשות עובדה רצינית באזור. אך לא הן קוב' עות את תחום המאבק. המאבק הוא חריף יותר, חמור יותר ומסוכן יותר מבחינת שלומנו של העולם מאשר תחום ההש' פעה הבטחונית של ישראל.

ושוב, הדוקטרינות באו לעולם לא בגללנו, ולפי מיטב הכרתי גם לא בגלל הערבים ולא למענם, אלא בגלל האינטר' סים של אורן מעצמות שהביאו דוקטרינות אלו לעולם, ואיני טרסים אלה תחומם נמצא הרחק הרחק מהפרובלימות של עמי ערב ומהפרובלימות שבינינו לבין עמי ערב.

אסתר וילנסקה (מק"י):

אם כן, למה הצטרפת לדוקטרינה?

מאיר ארגוב (מפא"י):

אילו היה העולם נייטראלי, ללא כל השפעה של האחד על האחר, ודאי שאנו היינו הראשונים לכך. אבל דווקא חברת־הכנסת וילנסקה רשאית פחות מכל אדם אחר לשאול אותי שאלה כזאת. תשאל בבקשה קודם כל על המדינות החברות בברית ורשה.

האינטרסים השונים של המעצמות בנקודת המוקד שב' אזור שלנו קיימים בגלל האוצרות הכבירים, בגלל נתיבי העולם, החוצים את האזור, ובגלל המצב הכללי בעולם. אולם זה אינו מוציא אותנו מתחום הסכנה. אינני חושב שיניחו לנו להישאר כמשקפים נייטראליים בלבד, כאילו הסכנה אינה נשקפת לנו. היום ראיתי קריקטורה בעתון הולנדי מיום 26 בספטמבר, ובה נראים נציג לבנון, נציג סוריה, נציג ירדן ונציג מצרים, כשכל אחד מהם מחזיק בידו חבילת רובים. בצד האחד של החבילות הללו כתוב: Made in U.S.S.R. ובצד השני: Made in U.S.A., ובאמצע עומד דוד — עומדת ישראל — ובידה רף הקלע של הרועה ההיסטורי. אינני חושב שזה"ל מצויד רק בכף הקלע של הרועים דאז. אינני מניח הנחה כזאת, ואילו אמרתי זאת, היתה בכך צביעות. אין ספק שזה"ל מצויד הרבה יותר, ובאופן הרבה יותר רציני מאשר ב־1948, ומאשר לפני שנת

במצבים כשלונו. נדע שיש ערך גם לעמים קטנים ואפילו רחוקים, כי רבבות הימים תימצא יידידותם כדאית ומשתלמת.

טוב גם שנעשה נסיון מחודש להביא את עמדתנו לפני אזניים שוודן אטומות. ברית-המועצות המשתדלת להופיע בעולם כפאטרון השלום, העושה הכל כדי לפחות להקדים את קריאת השלום ברבים, ושליטה מועיק מזכירי מפלגות סוצ' יאליסטיות, פסולות בעינינו, כדי להעמיד אותן על סכנות השלום, מנצלת כל כוח צעקנותה ומכשירי התעמולה שהכ' שותה כדי לסלף דמותנו, כדי לתאר את רצונו של עם קטן, שוחר שלום באמת, תיאור מסולף לבלי הכיר. נציגיה של מדי' נה זו מתארים אותנו כמחרתי מלחמה ובעלי שאיפות אימ' פריאליסטיות, בשעה שהם יודעים ועדים, כי כל שאיפתנו היא לחיות חיי יצירה שקטים, חיי עצמאות צנועים. התנהגותה זו של ברית-המועצות כלפינו סותרת לעיני כל את האבת האמת והשלום שבפיה. הניצול שהיא מנצלת את מצבנו הקשה והמיוחד במינו כאמצעי לשסות בנו את שכנינו תוך מטרת פוליטיות רחוקות, מתן נשק תוקף בידי אויבינו תוך ידיעה ברורה למה נועד נשק זה ולמה הוא מכוון, עומדים בסתירה מוחלטת להצהרותיה הבלתי-פוסקות על חופש עמים, יחסי' עמים וזכות קיום לעמים קטנים.

אנו יודעים שבתנאים הקיימים אין סיכוי קרוב, שדב' רינו יתקבלו. אף-על-פי-כן איננו פטורים מלחדש נסיונות הידברות כאלה בכל הזדמנות אפשרית ובכל מקום אפשרי, כי קול האמת סופו להבקיע לעצמו דרך גם ללכבות הערלים, להטרידם משלוותם ולהציק למצפון רוגע אם הוא עודנו קיים. נסיונות כאלה יש להם חשיבות גם כלפי פנים, כי עדיין נמצאים בתוכנו אנשים המלחמה את עצמם אשליית שוא, ומן הראוי שנדע על יסוד נסיונות אחרונים, מעודכנים, מה התוצאה ומה הסיכוי.

ודאי, כי אותה הסתערות איריה של האדם לכיבוש הקוסמוס, לשינוי מעשי בראשית, הישגיו של המוח הקטן של בשר דומ, שדיבר עליהם ראש הממשלה בפתיחת הדיון, יש בהם משום חיזוק הגישה של "כוחי ועוצם ידי", גישה המעבירה את האדם על דעתו, המביאה אותו ממלא לדידי שימוש בכוח והמגבירה את סכנות המלחמה ושיפיות-הדמים. ולו היה בתוכנו דרשן, ודאי היה מוצא רמו בפרשת השבוע הקודם. ועם שיש בספרותו למעלה מן 3,000 ספרי דרוש, יכולים נציגיו לפעמים להזדקק לדברי דרוש. בפרשת השבוע קראנו "ויקטן ילד את חצרמות ואת ירח" (בראשית י, כ"ו). אם יקטן — היה אומר הדרשן — האדם הקטן, מוליד ירח, הרי הוא מוליד יחד עם הירח את חצרמות. בכל זאת עלינו להאמין — וטוב לנו להאמין כך — כי על אף סימני בלהות אין העולם עומד לפני מלחמה רבתי וכי רק גוברת המלחמה הקרה של מתחות עצבים ומריטתם בממדים עצומים יותר. ואם נאמין כך, הרי יגדל בעינינו ערכה של הסברתנו — וספק אם מבחינה זו לא נשאר לנו לתקן במשרד החוץ שלנו לקראת התפקידים הגדלים והמתרחבים בשטח זה.

משום כך אולי עלינו לבקש דרכים חדשות לבסס יחסים תקינים יותר עם ארגון האו"ם ומכשיריו, ועל אף נסיונו הבלתי-מעודד עמו עלינו לראות בו כלי מחזיק ברכה ולעשות מצדנו הכל כדי שיוכל להביא ברכה גם לנו. עדיין מצלצלות באזני האזנה ששמענו מעל במת הכנסת ובמאות אחרות אך לפני חדשים מספר, שהצבת הכוח הבינלאומי בתחום רצועת עזה היא בשבילנו הסכנה האיומה ביותר. נתברר לנו, כי הא' זור שקט כחדשים האחרונים, אולי מפני כך דווקא, וישובינו שמסביב לאזור שוכנים בו לבטחה, אם נשמענו השנה לצו,

שטה, זירה רחבת-מידות. בלאבירינט זה על כל ניגודיו ומ' בואיו האפלים והמסוככים לא קל למצוא שביל הבנה ונחיבי אהדה כנים, אף-על-פי-כן עלינו להעריך את הפורום הבינ' לאומי ולהשקיע מאמצים להסברה, לרכישת ההבנה הראויה לנו ולמפעלנו ולבטחוננו.

היתה לי הזכות לעמוד בראש משלחת פארלאמנטארית לארצות אמריקה הלאטנית, שזה עתה שבה לארץ. נוכחתי, או יותר נכון, נוכחתי לדעת, שבקונטיננט זה, מרוכזים למעלה ממאה-חמישים מיליון איש, במגע שלנו עם ראשי מדינות, עם מוסדות קונסטיטוציוניים, עם אנשי תרבות, ספ' רות, מדע, כלכלה ומדיניות, עם סקטורים רחבים מאד, עם הפרטה הענקית והנפשה, עם דעת הקהל הפשית הקיימת בארצות אלה — נוכחתי לדעת שקיים כאן סנטימנט בינלאומי כלפי מדינת ישראל. ולע' אני שלא פעם היו סנטימנטים מצד עמים אחרים, גדולים וקטנים, כלפי רבולוציות לאומ' יות, ולא מעט היו שחירפו נפשם למות בהשתתפם במלחמות שחרור. אולם איני יודע אף מקרה אחד בהיסטוריה, שיהיה סנטימנט בינלאומי קבוע, כה מקיף, כה גדול בהיקפו, כמו זה הקיים לבנינו. עמים אלה עוקבים אחרינו, אחרי הנעשה בקרבנו, ולא רק בגלל הפזורה היהודית הקיימת בתוכם, ולא רק בגלל העובדה שלנו יש אינטרס בקיום הפזורה הזאת ובהמשך קיומה הלאומי כפי שהיא היום. גם אילמלא היתה פזורה כזאת בתוכם — לא היה זה מפחית כמלאו הנימה את הערך הרב של אהדת העמים האלה כלפינו, ועלינו לטפ' חה במלוא ההבנה ומתוך הערכה כנה.

אין אני מציע להשליך את יהבנו, את בטחוננו, ואת גורלנו על אהדת דעת הקהל או על אהדת האו"ם. אולם יהיה זה קוצר ראות מבעית אם לא נעריך נכוחה את התחושה העמוקה, המוסרית והמדינית כלפינו מטעם אומות עולם. מבחינה זו יש צורך במאמץ ותבונה מרוכזת של המדינה ושל מעצבי מדיניותה, להתמיד בטיפוח סנטימנט זה כלפינו ולשוות לו את הערך הנכון.

בשלוש אלה רואה אני את קווי המדיניות שלנו במצב הזה, מתוך ערות מתמדת לכל שינוי ולכל הפתעה העלולה ויכולה לבוא.

יצחק רפאל (המפלגה הדתית-לאומית, המזרחי—הפועל המזרחי) :

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה. שתיקתנו המאופקת והממושכת למדי, שתיקה כשלא דיברנו ושתיקה כאשר דיברנו כפי שדיברנו, בעוד קולות רבים מריעים מסביבנו, אין לפרשה כי אנו רואים עצמנו מוקפים חומה המבדילה בינינו לבין הנעשה באזור. ידוע לנו וידוע לאחרים, כי במוקד האזור נחלתנו, וכל שינוי, כל תמורה קלה בתוכו, בנו הוא נוגע, גם כאשר אינו פוגע במישרים ומיד. לכן טוב שבימים אלה דווקא נעשו מצדנו מאמצים הסברה בשלב גבוה, בכיוונים שונים, כדי לחזור ולהדגיש באורח המוסמך ביותר מה היא עמדתנו ומה היא שאיפתנו האחת והיחידה. אך לפני זמן מועט נדמה היה לנו, כי מבודדים אנו וכי אין שומע לנו. מסתבר כי לא הערכנו כראוי את מצבנו מבחינה זו. מסתבר כי עדיין פקוחות אזניים בעולם החפשי לשמוע ואף לקלוט, וייתכן שדווקא בעקבות מערכת סיני שנתפרה ההאזנה לדברינו. לכן לא ייקר כל מחיר למאמציו לרכישת הבנה וידידות בכל מקום שפאשר. ועלינו להרחיב את האמצעים למטרה זו ולהגביר את המאמצים בכיוון זה. בל ניצור לעצ' מנו אידיאולוגיה של קשיחות כללית לבנינו, של אטימות בוללת. אידיאולוגיה זו מסוכנת היא ביותר לעמים קטנים

החוץ האמריקני והקובעים את מדיניותו הלכה למעשה. הם אינם נכונים עדיין להסיק מסקנות מחייבות. לא זו בלבד שלא הגיעו לחרטה גלויה על חטאי העבר הרחוק והקרוב מאד, על מעשים ומחדלים, על מניעת מעשי אחרים בכוח לחץ רב, שמסוגלים היו ליצור תנאים אחרים, שונים לחלוטין, נוחים יותר ומרגיעים יותר בשביל האזור כולו. גם כיום, לאחר שלמדו לקח יקר זה, אינם נוטים עדיין לקבל על עצמם דרך ברורה ועקבית לעתיד. גם למתבונן מן הצד, האובייקטיבי, וכל שכן למי שחי בתוך האזור, קשה להבין ולתפוס מה היא בעצם מדיניותה של ארצות־הברית כאן, מה רצתה להשיג בדוקטרינת אייזנהאור, שאך לפני חודשים מספר הסירה בו עולם ומלואו, ומה היא נכונה לעשות להגשמתה. האומנם היה בכך רק תכסיס מסנוור, ללא תכנית מעשית מאחוריו, כלום לא שיערה תגובות אפשריות של הצד השני? האומנם נעלה על הדעת שצודקים אותם פרשנים, גם בעתונות המקורבת למפלגת השלטון בארצות־הברית, כי מדיניותם של מנהיגי ארצות־הברית היא מדיניות ללא חוץ, ללא מחר, מן היד אל הפה, כדי להרוויח זמן, כביטויים „אחרי המבול“? קשה להבין כי עד כדי כך הגיעו מנהיגי האומה, הגדולה באומות. ואף אם אולי יכולים אישים — ויהיו הגדולים ביותר — לבחור לעתים בדרך תעתועים כזאת, לעולם לא ישלים אתה עם הקם לתחיה, מלא מרץ חיים ורצון חיים.

לצערנו, אנו איננו יכולים לשבת בחיבוק־ידיים ולנקוט עמדה של אי־התערבות ולהעמיד פנים, כי לא עניינו הוא. כל התפתחות וכל מאורע באזור מעניינו הם. לא נוכל לראות בשיויו־נפש את זרמי הנשק האיריים לסוריה ולמצרים מן המאגר הסובייטי, וגם על זיונו של ירדן, עיראק וסעודיה בנשק מערבי, אמריקני ובריטי, עלינו להרים ועקמת־מחאה. כולם כאחד מתלכדים באיומם על מדינתנו וגבולותיה, גם לפי הצהרותיהם החוזרות ונשנות יום יום של ראשי המדינות הערביות, משני הסוגים, אנשי החסות של שני הצדדים.

לחברה־הכנסת בדר ולחבריו מוכנה תמיד התרופה בנר־תיקם, אם כי ספק רב אם היו מייצעים להשתמש בה עתה לו היה כוח ההכרעה בידם. אני וחברי איננו מאושרים כמו־תם. בפינו עצה באנאלית במקצת — תוספת כוח למדינה. תוספת נשק מגן. אנו רוצים גם בערבויות של מעצמות עול־מיות. הן נחוצות לנו עתה יותר לא רק ככוח מרתיע. עתה איננו יודעים גם מיהו האוייב ומה הם הכוחות העומדים לימינו ומאחוריו. לא ברצוננו תלוי הדבר כיצד ייראה...

להחלטה, להוראת האו"ם בענין מאד קשה, בענין מאד גורלי לנו, אל נא נחמד עמו יחסינו בדברים פחות גורליים. אל נדחה בסיטונות כל המוצע לנו על־ידו. נשקול יפה כל פניה אלינו, לפני שנדחה אותה.

בעוד חברי ממשלתנו נמנעו באחרונה מהכרזות רשמיות, ועל כל פנים מהכרזות ברורות, עד כי לעתים נוצר הרושם כי גזרנו שתיקה על עצמנו; בעוד ראש ממשלתנו פוסק במרץ רב בכירור הגדרות עיוניות ופרשיות היסטוריות וציוניות, ואף מגיע לעתים לכלל טעויות, כאשר הוא מבקש להאדיר תנועתו וקובע, כי היא הראשונה שהכירה והזכירה את הצורך במדינה יהודית; בעוד גדולי המדינאים שלנו נזהרו בהכרזות־תיהם, — שמענו הודעות רבות מדי מפי דוברי משרדים שונים, רצים ושליחים, שרבו הסתירות ביניהם ועוד יותר רבתה התמיהה עליהם לא פעם. אך שככה הסערה מסביב לפליטת־פה אומללה בלונדון והנה זועזענו על־ידי פרסום חדש בעתון ציוני בפאריס, העלול לעכור יחסינו הטובים עם הגדולה ביודות מדינתנו, עם הנועות שבתומכינו הגדולים, האומה הצרפתית. קשה להבין מיהו השטן המקטרג ומה הם מניעיו. אבל אל נשכח שאותו עתון במהדורתו האנגלית והצרפתית גם יחד חי על כספי התנועה הציונית ואין זו הפעם הראשונה, שהוא נוקט קו מדיני משלו שיש בו — לא אומר: משום חבלה — אבל יש בו ודאי משום נזק.

ידוע לנו שעל־פי האמנה בין ממשלת ישראל ובין ההסתדרות הציונית קיימת ועדת תיאום ביניהן, ספק רב אם הופעלה ועדה זו לחיאום הכרזות מדיניות בין נציגי הממשלה ונציגי ההסתדרות הציונית, הרשאי כמובן כציוני וכאדם פרטי לעשות פומבי ולעשות נפשות לרעיונות והשקפות פוליטיות משלו כאוות־נפשו, אולם כאישיות רשמית ניתן ערך יתיר ומיוחד להכרזותיו. והרי היה זה ד"ר נחום גולדמן, הוא ולא אחר, אשר לחם תמיד, ובצדק, נגד מדיניות עצמאית כלפי חוץ מצד התנועה הציונית. נדמה לי שבימים אלה מחובתנו לזכור, ואולי גם להזכיר, כי חובת הזהירות, והירות כפולה ומכופלת, חלה לא רק על המעשה, אלא גם על הדיבור המתפרש כמעשה ואף עלול לעתים להביא לידי מעשה.

דעת־הקהל החפשיה בארצות־הברית, גם זו שפקפקה בצדקת טענותינו ולא גרסה את הערכותינו וניתוחינו ביחס למצב הפוליטי באזור, נוכחה לדעת והכירה, על יסוד ההתפתחויות האחרונות, עד כמה צדקנו ומה נכונות היו אזהרותינו תינו שהתעלמו מהן. אולם מסתבר, כי מה שרואים בני העם אין תופסים עדיין השליטים בבית הלבן, המכוונים את משרד

רימו־ן־יד הוטל לתוך אולם הכנסת והתפוצץ ליד שולחן הממשלה.
נפצעו: ראש־הממשלה ושר־הבטחון ד. בן־גוריון, שר הדתות
והסעד מ. שפירא, שרת־החוץ ג. מאיר, שר־התחבורה מ. כרמל.

היו"ר י. ישעיהו־שרעבי:
חברי הכנסת, לצערנו עלינו להפסיק את הישיבה.

הישיבה נתחדשה בשעה 20.52

ב. הודעת יושב-ראש הכנסת על ההתנקשות בכנסת

עלידי רסיסים בשתי ידיו וברגלו השמאלית. הוא מקבל טיפול בפצעים אלה.

שר-הדתות והסעד משה שפירא נפצע עלידי רסיס בבטן ונלקח לאחר עירוי דם לחדר הניתוח לשם ניתוח בבטן. הניי תוח מתקיים עכשיו. נוסף על כך יש לו פצעים שטחיים באזור הראש משמאל ובבית-החזה משמאל, ונגרם לו שבר באגודל השמאלי.

שר-התחבורה משה כרמל נפצע עלידי רסיסים בזרועו הימנית שגרמו לשבר של עצם הזרוע. מצבו הכללי משיבי רצון.

שרת-החוץ גולדה מאיר, מצבה הכללי טוב מאד; פצע קל עם רסיס בכף הרגל הימנית.

ג. מדיניות חוץ ובטחון

(המשך הדיון)

העושים עבודתם, ממלאים תפקידהם ומתכוננים לחג העשור, לראשית צמיחת גאולתנו, תוך אמונה ואמון, כי יש שומר, גבוה מעל גבוה, וכי יש דואג יום יום. אולם אסור גם שבטחון זה ייהפך לשלוה מופרזת, שאמון זה ייהפך לשא־ננות שלא בעתה. העם כולו חייב להכיר במצבו ולדעת את ההתפתחויות האפשריות. הכרת העם ותחושתו ידרבנו את המצווים על העשיה ליירוהו, להעמקתה והגברתה. תוספת כוח בעיר ובכפר, יתר אפשרויות עמידה בכלכלה ובמשק, הגברת קצב העליה לעומת השמועות המדאיגות על צמצומה המד תוכנן, מאמצי קליטה בתוכנו, ריבוי ישובים בספר, התקדמות בכיבוש שממה, תוספת פיתוח — באלה תוספת כוח לעמידה בשער, להדיפת תוקפנות וסיכול מזימות אויבות. עלינו לעשות הכל לחיזוקו הממשי המהיר.

חברי הכנסת, ידיעת העובדות והכרת המצב עלידי העם יוצרות גם את הרקע ליתר הבנה בתוכנו, וסובלנות הדדית, לחיים של אחדות ושלוש בין חלקי העם העומדים בפני סכנות ומבחנים משותפים. אווירה של אחריות הדדית תרסן את יצר ההתנצחות ושאיפת הבטחון הבלעדי, תאפשר לעניינים להתפתח במסלולם הטבעי, לפי מהלכם שקבעו לעצמם. כפי שאפשר היה לקוות מתעורר העם, שכלב טבעי בדרכו לעצמאות המלאה, לשוב לדמותו העצמית, למורשת האבות, למקור חיותו, שהוא מקור כוחו האמיתי.

אנו איננו מופתעים כלל למראה התופעות המרנינות הללו שבעינינו הן טבעיות, תופעות של כינוסי עם ונוער מעיינים בספר הספרים, של בתי כנסת מלאי מתפללים בכל שנה יותר ויותר, של רצון גובר לחוג מועדי ישראל בצורתם המסורתית, של המונים שמחים במשחת תורה, משחת אמת, של הכרת הליענות המלאה, לשוב לדמותו העצמית, ולו בצורה מושאלת של „תודעה יהודית“, ולו גם על קצה המזלג, של פעילות דתית, מחלקתית, מנגנונית בהסתדרויות ומפלגות שלא נזקקו לכך עד עתה, של התעוררות יחידים לתפילה ולהתייחדות עם בורא העולם גם בקיבוצי השמאל.

כל אלה הגם עדיין שבלים בודדות, אבל כבר אפשר לראות בהן אותות מבשרים מהפכה רוחנית יהודית. כל נבלום התפתחותה באמצעי כוח מלאכותיים. נאפשר לאלה שעשו צעד ראשון לשוב לעצמם, כל יעמדו בראשית הדרך.

היו"ר י. שפרינצק:

הנני מתכבד לחדש את ישיבת הכנסת, שנפסקה עלידי מעשה נבלה של התנקשות בבית הזה. בשעה 18.15 הוטל רימון לתוך האולם הזה, שפצע אחדים מחברי הממשלה.

המשטרה עצרה את האיש, ששמו משה הכהן דוויק, ויש למשטרה סוד להניח שהוא אשר הטיל את הרימון. האיש נמצא בחקירה, והמשטרה חוקרת את מניעי הפשע.

נפצעו: ראש-הממשלה דוד בן-גוריון, שר הדתות והסעד משה שפירא, שרת-החוץ גולדה מאיר, שר-התחבורה משה כרמל.

מצבו של ראש הממשלה טוב. הוא נפצע פצעים שטחיים

היו"ר י. שפרינצק:

אנו ממשכים בדיון שהופסק. רשות-הדיבור לחבר-הכנסת סת רפאל, ואחריו — לחבר-הכנסת ברגר.

יצחק רפאל (המפלגה הדתית-לאומית,

המזרחי-הפועל המזרחי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מוזעזעים מהפשע של היד הפושעת שהורמה נגד המוסד המסמל את ריבונות ישראל, אנו מעלים תפילה לרופא חולים, שישלח רפואה שלמה ומהי רה לחברי הממשלה וחברי הכנסת שנפצעו, ואנו מאחלים להם שישובו בקרוב לעבודתם.

אנחנו מתפללים במיוחד לשלומי של חברנו משה שפירא, הנמצא עכשיו על שולחן הניתוחים. נתפלל שנראה אותו בקרוב בתוכנו ממשך בעבודתו.

כשהיד הפושעת הפסיקה אותי באמצע דברי — ועלי להמשיך עליי החלטת נשיאות הכנסת, כדי להוכיח ששום פשע לא יפסיק אותנו בעבודתנו אם כי בוודאי קשה עכשיו להתרכז ולהמשיך — התכוונתי להגיד, כי לא ברצוננו תלוי הדבר כיצד ייראה אזור זה ואילו השפעות תשלוטנה בו. אין זה אפילו ביכלתנו להחליט מה דרך נכונה לעצמנו. הועמדנו במצב של חוסר ברירה, כשצד אחד מתנכר לנו ונוקט עמדה עויינת גלויה, ועם הצד האחר ניתן לנו לפחות להיאבק על עזרתו והבנתו באמצעות דעת-הקהל החפשית שבו, ובעזרת אחינו וידידינו במדינה הזאת. וכיצד תעמוד כיום אומה קטנה כמאבק האיתנים ללא תמיכה, חסות ועזרה?

אלה המטיפים לשינוי הדרך, המבקשים מאתנו אורייני-טאציה מחודשת, מה הוכחה בידיהם — לו גם ברמז ועל-פי הדיבור — כי שינוי זה יירצה, כי בכוחו להביא אף משהו מן הארגעה ושכחת השנאה לעומת הסיכון הוודאי? אם גם ניהי פך לחלוצי המלחמה בעד דוקים המעצמות באזור, מה ערובה שדוקים זה ירחב גם עלינו ועל שכנינו, ואם לא יבוסס ההסדר על קרבות עמו ומדינתנו בלבד?

במצב הקשה והחמור, לאור ההתרחשויות שמסכיבנו, סימן יפה הוא לחשוב מדינתנו המקבלים בשקט את המתרחש סביבנו, שאין הם מופרעים במהלך חייהם התקיין, אינם נתפסים לבהלך שמועות ואינם נרעשים מפני איומי תקיפים,

הרצל ברגר (מפא"י) :

האם היה מצבנו או טוב יותר ? חברי-הכנסת בדר מבטיח לי, שאז לא היו סכנות הייתי רוצה לראות אותו חבר כנסת אשר יתן זיירו על השטר הזה של חברי-הכנסת בדר.

אנחנו יודעים שאורכות לנו סכנות רבות, אבל הגורם הזה, גורם כוחה של ישראל, פועל, הוא פועל, קודם כל, מפני שבכל השנים האחרונות הוא משמש גורם של יציבות במזרח התיכון.

אין זה נכון כי בעולם הערבי פועלת רק מגמה אחת, מגמה של איחוד ואחדות. פועלות שתי מגמות, ושתייהן תולדה של העבר ושל ההווה הערבי. יש מגמה של איחוד, אבל יש גם מגמה של קיום עצמאי נפרד של הארצות הערביות השונות. ודאי שגורמים מבחוץ, אינטרסים דינאמיים וזכויות-חוקה שונות מגבירים את המגמה הזאת לפירוד, אבל הגורמים הזמניים והמקריים האלה לא היו יכולים לפעול בכוח כזה אילו לא היו קיימים גורמים אונייטיביים יסודיים לקיום נפרד, והגורמים האונייטיביים האלה הולכים ומתגברים, כשם שמתגברת גם מגמת האחדות. זהו דבר ראוי לציון, שבשנים האחרונות התחילו סופרים ומשוררים ערביים לא מעטים במצרים, בלבנון ובארצות אחרות, לכתוב בשפות המדוברות, לא בשפה הערבית הספרותית המאוחדת את כל עמי ערב. העובדה הזאת, שהשפות המדוברות הולכות ועולות ממדרגה של שפות-בית ורחוב ויצירה עממית פרי מיטיבית לדרגה של שפות ספרות ותרבות, מבליטה את ההבדלים הרבים הקיימים במבנה התרבותי, באופי, בהשקפת העולם בין ארץ ערבית לארץ ערבית. התנגשות שתי המגמות הללו, מגמת האחדות ומגמת הקיום העצמאי, איננה מתקיימת בדרכי שלום בלבד, ויש גורמים בתוך המחנה הערבי המש"תדלים להשפיע ולקבוע את תוצאות ההתנגשות הזאת בדרכי אלימות. והדברים עתיקים : במשך שנים היו התנגשויות וערכי-ההתנגשויות בין מדינות ערביות.

העובדה שישראל גובלת במדינות ערביות וחוצה בין מדינות ערביות, מהווה במצב זה גורם מייצב, גורם המבטיח את השלום במזרח התיכון. אינני יודע מה היה קורה לפני כמה חדשים בין מצרים וירדן אילו לא חצתה ישראל בין שתי המדינות האלה. העובדה כי ישראל היא גורם מייצב במזרח התיכון מעלה את האינטרס בקיומה ובשלימותה של ישראל בעולם.

ולא זאת בלבד. אין זה סוד בעולם שאם תבוא התקפה על ישראל, היא תעמוד על קיומה, תעמוד על נפשה, תעמוד על נפשה עמידה כזאת אשר אין איש שידע אם זה יקל על איתורו של סכסוך צבאי במזרח התיכון. אני יודע כי רבים היו מבקשים מאתנו הבטחה שנהיה מוכנים לוותר על העמידה על קיומנו, כדי למנוע צרות מן העולם וטרדות ממצמצות שקיומה של ישראל הוא סעיף קטן בעולם כוננת הגדולים שלהן. לא נוכל לתת הבטחה זו. שום עם לא יוכל לתתה. ואנו יש לנו הרשות להיות סבורים, כי הקר"בן שהוטל על העם היהודי במלחמת העולם השנייה היוהה תרומה מספקת לאשרה של האנושות ולקידומה. לא נוכל לתת הבטחה כזאת, כי אנו מגינים לא בלבד על עצמאותנו ושלימותנו הטריטוריאלית, אלא גם על קיום הישוב. לכן מב"טיח כוחה של ישראל לא רק יציבות באזור; הוא מבטיח גם מפני זעזועים באזור הרגיש מאד לשלום העולם כולו.

אנו יוצאים מתוך הנחה, ועלינו לצאת מתוך הנחה, שאין שום כוח גדול בעולם הרוצה במלחמת עולם, שהכל רוצים בשלום ומפתחים מפני מלחמה. על כן מעלה קיומה של

בשובנו לדרך חיינו, ליסודות תרבותנו, לעמדה יהודית עצמית כלפי חוץ וכלפי פנים, אנו עולים על דרך התעצמותנו. למד-פכה רווחית זו דרושה אווירה של הבנה, של רצון טוב, של ליכוד לאומי, שיחוק ויאחד אותנו לכוח אדיר לקראת הימים הבאים.

ה"ר"ר י. שפרינצק :

רשות-היבור לחברי-הכנסת הרצל ברגר.

הרצל ברגר (מפא"י) :

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה. אני חושב שאבטא את רצון כל חברי הכנסת כשאומר שכולנו מצטרפים לאיחוליו של חברי-הכנסת רפאל לחברינו, חברי הממשלה, שיוכלו לשוב בקרוב לעבודתם. אנחנו מקווים שהחקירה תגלה את רקע הפשע הזה ואת מניעיו.

תברי הכנסת, הדיון שלנו היום איננו קל, לא רק בגלל ההפסקה שחלה בו; הוא אינו קל כשלעצמו, מפני שהתהליך כים אשר הסתמנו בתוך המעגל הפנימי של המזרח התיכון, מושפעים ומשתבשים עכשיו עליידי תהליכים של מעגל גדול יותר, של מעגל חיצוני; ומסופקני אם יש איש בעולם אשר יוכל לומר בוודאות מה טיבם של התהליכים האלה, לקראת מה הם מוליכים את העולם ואת האזור.

אין זה נכון שלא היו תהליכים בתוך המעגל הפנימי שלנו שבישרו שינוי. קיימת עד היום תקוה אחת גדולה, והיא, כי במידה שהארצות השכנות תעלינה על דרך של פיתוח, תימצאנה גם דרכים לשלום. אין זה מקרה, בודאי, כי בארץ ערבית המגשימה בשנים האחרונות, בהכנסותיה הגדולות מן הנפט, מפעלי פיתוח רציניים — בעיראק, נשמעה לפני כמה חודשים פליטת-פה, שאולי אפשר יהיה לקלוט שם פליטים ערביים מארץ-ישראל. אמנם היתה זו רק פליטת פה; היא הכתשה מיד ונעשה הכל כדי שתישכת. אבל זה מראה בכל זאת על משהו, ויש עדויות כי במדינות ערביות שונות מגיעים לכלל מסקנה שאין דרך למגר את ישראל ובסופו של דבר צריך יהיה להשלים אתה.

נכון שהתהליכים של המעגל החיצון משבשים עכשיו את התהליכים האלה שבמעגל הפנימי. אבל אם היו תהליכים כאלה במעגל הפנימי, אין ספק שההכרה בכוחה של ישראל היתה גורם בתקומתם ופיתוחם. ואחד הגילויים, אחת ההפיגנות של כוח ישראל, היה במצע סיני.

אני רוצה, אגב, להעיר דבר לאותם חברי הכנסת אשר ביקשו להסביר לנו היום, מה שניסו להסביר לנו לפני כמה חדשים, כי מה שהם קוראים נסיגה וכניעה לרצון-האוי"ם, שיכשו וביטלו את התוצאות החיוביות של מבצע סיני. חברי הכנסת ברנשטיין הקל על עצמו את המלאכה; הוא הסביר את ההיענות לתביעת או"ם בדרך אחד ויחיד — בפחד ממיליוני הדולרים אשר לא יבואו. אלה אותם מיליוני דולרים שכולנו נהנים מהם במידה שווה בבנין ארצנו, ואולי לא רק בפיתוח. אולם אני מוכיר — וזה ידוע לכולנו — כי לא האיום בסאני קציות לכלליות היה או השיקול המכריע אשר הביא להחלטה ההיא. ואני מרשה לעצמי לשאול : מה היה מצב המדינה עכשיו, נוכח ההתפתחות החדשה והסכנות המאיימות, אילו הוחתמו אז בתו של מתקף ושל מריה רצונו של העולם המאורגן ?

יוחנן בדר (תנועת החירות) :

אז לא היו סכנות כאלה.

לא לפרש מושגים שיש להם מפרשים מוסמכים אחרים. שלוו שימושבע שנים קיים במחנה שלנו איזה פירוש של המאר" כסיום — לניזום ברחוב היהודי. זה לא עזר למפרשים, זה לא עזר לנו, מפני שנמצאו מפרשים מוסמכים שלא קיבלו את הפירוש הזה.

הוא הדין ביחס לכל המושגים של נייטראליות, של התנהגות מדינית כזאת או אחרת. אין איש בינינו שידע אם יהיו מוכנים לקבל את הפירוש שלנו, ובסופו של דבר כל אחד מאתנו יצטרך לתת איזה פירוש, מפני שאיש מאתנו לא יסכים שכאשר צד אחד שולח נשק לאויביו, לא נתבע ולא נקבל נשק מהצד האחר, מתוך רצון להיות נייטראליים. איש מאתנו לא יסכים עוד להרבה דברים המבדילים בין נייטראליות לפי תפיסתנו לבין נייטראליות לפי תפיסות אחרות.

בשנה האחרונה חלה התקדמות נוספת ברכישת מעמד ומקום לישראל בזירה הבינלאומית. יש מדינות באירופה שההכרה כי שואה עולמית — ותסתיים כאשר תסתיים — תביא עליהן הרס, חורבן, השמדה, קובעת שותפות גורל בינן ובין ישראל. יש ארצות באסיה ובאפריקה, היודעות כי גורלן תלוי בתהליכי פיתוח עצומים בתוכן, והן יודעות כי כל שואה עולמית, כל מלחמה גדולה, אפילו תפסח עליהן — ואין כל בטחון כי תפסח עליהן — תעזור ותעכב לשנים רבות את תהליכי הפיתוח שלהן וזה יוצר שותפות גורל בינן לבין אירופה ובין לבין ישראל. ישראל, אם כי כוחה מצומצם, עשויה לקיים תפקיד של גשר בין הארצות האלה; עלינו להרחיב ידידות שכבר נרכשה, להעמיק אותה, ואנו מברכים על כל נסיון לטיפוח הידידות הזאת.

היו"ר י. שפרינצק :

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת, כי הצהרת האמונים של נשיא המדינה התקיים מחר, בשעה 11.00. חברי הכנסת מתבקשים לתפוס מקומותיהם בשעה 10.40, למען הסדר. נסיים את הישיבה באיחולי כולנו לנפגעי ההתנקשות, שיכריאו במהרה ויהיו יחד אתנו בוויכוח, שיימשך ביום ב', בשבוע הבא.

ישראל כגורם מייצב ומרתיע את ערכה של ישראל בעולם ועוזר לעולם לשמור על ישראל מפני התקפה עליה. זה אינו אומר שהשיקול הזה מעניק לנו הבטחה אוטומאטית. צריך יהיה לעמול הרבה מאד כדי להפוך את היסוד הזה של בטחוננו לבטחון פעיל, לבטחון מובטח. אגב, ייתכן שאותו שיקול יוכל להיות לנו לעזר גם במלחמתנו נגד נסיונות אפשריים של כל מיני הסדרים כפויים לרעתנו, מפני שבעולם מתחילים להבין, כי פגיעה בבטחונה, בשלמותה, בקיומה של ישראל פירושה פגיעה בגורם מייצב, גורם המבטיח את השלום. אבל ברור, אין זו הבטחה אוטומאטית. צריך יהיה להי' אבק הרבה עד אשר היסוד הזה ייהפך למציאות פעילה, וה' דרך היחידה להפיכת היסוד למציאות פעילה ופועלת היא — הגברת כוחנו, בכל הגילויים שלו, לא רק בגילוי ההגנתי הישיר והמובהק.

חברי הכנסת, הייתי רוצה, בכל הצניעות, להזהיר מפני נסיונות שנעשו ונעשים בזמן האחרון, לדבר על צמידותה של ישראל לגושים, לבריתות צבאיות, והעלאת הצעות של נייטראליות ונקיטת דרכים חדשות. הנסיונות האחרונים האלה נעשו, אולי מתוך מקרה, באופן כמעט סימולטאני עם התחרות על אליפות השחמט בישראל. ההבדל היה בזה, שב' תחרות על אליפות השחמט שיחקו ביניהם זוגות, ואילו כאן מדובר על אנשים רציניים המנסים לשחק שחמט עם עצמם. הם מסיעים כלי, ולפי ההגיון ברור להם, איזה מסע יעשה הצד שכנגד, אותו צד שאינו משתתף במשחק, ואחר כך הם עושים מסע שלישי. בתקופה שאנו חיים בה לא המדינה הקטנה היא המחליטה אם היא נייטראלית או לא. לא אמרתי : לא היא המחליטה אם תהיה נייטראלית; אמרתי: לא היא מחליטה אם היא נייטראלית. זאת מחליטה המעצמה הגדולה, וכאשר מחייבים זאת החשבונות הגדולים של מעצמה גדולה זו או זו, היא מוכנה להכריז על מדינה הנמצאת למעשה במחנה יריב, כעל מדינה נייטראלית, ועל מדינה נייטראלית כעל מדינה יודידותית, ועל מדינה נייטראלית אחרת — כעל מדינה עוינת. זהו המצב, ועל כן ההכרזות שלנו והפירושים שלנו למושגים אלה אין להם כל משקל לגבי עתיד מעמדנו המדיני. אנחנו כבר מלומדי נסיון והגיע הזמן שנלמד שלא לפרש תורות,

הישיבה ננעלה בשעה 21.26.